

Попович О.О.

Студент навчально-наукового інституту № 4

Національна академія внутрішніх справ

Науковий керівник:

Калиновський Б.В.

к.ю.н., доц., завідувач кафедри конституційного та міжнародного права

Національна академія внутрішніх справ

Особливості правового статусу біженців у міжнародно-правовій практиці

Історично склалося, що впродовж всього існування людства політичні, соціально-економічні та екологічні аспекти постійно змушували людей покидати постійне місце проживання. Внаслідок цього одні виступають шукачами притулку, а інші стараються по можливості його надати і допомогти адаптуватися у тому чи іншому суспільстві.

Розглядаючи тему про правовий статус біженців потрібно розрізняти терміни “біженець” та “мігрант”, які часто плутають та поєднують. Стаття 1 Конвенції про статус біженців 1951 року визначає біженця як особу, яка знаходиться поза межами рідної країни внаслідок добре обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідування через свою расу, релігію, національність, приналежність до певної соціальної групи або політичні погляди, і не може або не бажає скористатися захистом своєї країни чи повернутися туди через такі побоювання [1]. Натомість, мігрант – це особа, яка може переміщатися як в середині країни, так і поза її межами, підставою зміни постійного проживання може бути отримання освіти, медичної допомоги, зміна місця роботи тощо [4, с.188].

Потрібно зазначити, що в переважній більшості причиною появи біженців виступають міжнародні або внутрішньо-військові конфлікти. За статистикою найбільша кількість осіб, які підпадають під дану категорію є переважно вихідці з країн Африки та Близького Сходу. Але зважаючи на останні події, які відбуваються в Україні можна спостерігати, що українці також у не малих кількостях шукають притулку у країнах ЄС [6, с.32].

Варто зазначити, що у термінології міжнародного права поняття “біженець” з’являється після подій Першої світової війни. В результаті цього в Організації Об’єднаних Націй на основах резолюції Генеральної Асамблеї від 14 грудня 1950 року створюється Управління Верховного комісара у справах біженців, а починаючи з 1951 року було укладено багатосторонню Конвенцію про статус біженців. Відповідно у 1967 році відбувається прийняття Протоколу про статус біженців, згідно якого Конвенція 1951 року поширюється на осіб, що стали біженцями після 1951 року. Для впорядкування ефективної діяльності Управління Верховного комісара у справах біженців у 1954 році Генеральна Асамблея ООН приймає Статут, в основу якого закладено яким чином Управління має функціонувати [5, с.54, 56]. Внаслідок цього Протокол від 1967 року розширює сферу впливу Конвенції, оскільки проблема міграції поширюється на всіх континентах. Не потрібно також забувати, що цей міжнародний документ став еталоном для інших регіональних законотворчих актів, таких, як африканська Конвенція про біженців 1969 року та латиноамериканська Картахенська декларація 1984 року.

Починаючи з 1952 року 145 країн приєднуються до цих документів (Конвенції 1951 року та Протоколу 1967 року). Але з часом змінюється політична та соціально-економічна ситуація на міжнародній арені і відповідно шляхи міграції також набувають іншого характеру, відрізняючись передумовами, причинами та шляхами їх вирішення. Тому

ефективність вирішення цих проблем Конвенцією 1951 року іноді піддається сумнівам, зокрема в Європі [3, с.103, 105].

Важливим міжнародним документом, що посвідчував особу власника, і вперше почав видаватися Лігою Націй для біженців без громадянства став паспорт Нансена. Цей документ був розроблений 1922 року норвежцем Фрітьофом Нансеном, комісаром Ліги Націй у справах біженців. На початках він видавався росіянам, а згодом і іншим біженцям, котрі не могли отримати звичайного паспорта. У 1942 році цей паспорт визнали уряди 52 країн світу і він став першим переїзним документом для біженців. Було видано близько 450 тисяч паспортів Нансена з метою допомогти біженцям без громадянства знайти притулок у належній країні. Цей документ став предтечею для Проїзного документа біженця, ратифікованим Конвенцією ООН про статус біженців 1951 року. В результаті Міжнародний Офіс Нансена отримав у 1938 році Нобелівську премію за зусилля в поширенні паспорта Нансена [2].

Тільки у XX ст. проблема біженців набула міжнародно-правового характеру, а не лише внутрішнього. З цього часу починає зароджуватися правовий інститут притулку біженців. Поряд з цим відбувається посилення міжнародно-правової співпраці, спрямованої на забезпечення поваги до прав і свобод людини [4, с.191].

Не потрібно забувати, що практично в кожній країні світу позитивно оцінюється ідея надання притулку, але все ж таки прибуття великої кількості біженців на територію певної країни викликає страх і не задоволення з боку місцевого населення. Пояснення можна знайти в тому, що економічний сектор набуває певних змін і переважно вони носять негативний характер. Фінанси з державного бюджету виділяються та витрачаються на соціально-економічний захист мільйонів знедолених шукачів “кращої долі”. За останні десятиліття щорічні витрати Управління Верховного комісара ООН у справах біженців зростають і викликають обурення у певних соціальних прошарках.

Значна частина фінансової допомоги надходить від “політичних та соціально-економічних країн-гігантів”, які інколи мають свої внутрішні проблеми. Буває і так, що держави, які простягають руку міжнародної допомоги, скаржаться, на те що вони є відповідальними за безпритульних усієї планети, особливо тоді, коли видається, що проблема, мабуть аж ніяк не вирішується, а загострюється [4, с.102].

Підводячи підсумки, потрібно зазначити, що у вирішенні проблем біженців вагома роль повинна покладатися не лише на міжнародно-правові, а й національно-законодавчі акти держав. Залишаючи свою історичну батьківщину ця “знедолена верства міжнародного суспільства” плекає надію на краще життя та чекає такої потрібної для них допомоги в чужих країнах. Біженцям повинен надаватися увесь комплекс соціально-економічних прав, а особливий акцент повинен робитися на жінках та дітях. У свідомості будь-якого суспільства має виробитися обов’язок допомагати біженцям, які потребують захисту, сприймати їх не лише з політично-правової та економічної точки зору, а насамперед з морально-етичної. Адже кожен може опинитися на їх місці, не зважаючи на геополітичне чи економічно-соціальне становище країни та особи в цілому.

Список використаних джерел:

1. Конвенція 1951 року про статус біженців у запитаннях та відповідях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unhcr.org.ua/uk/novini/foto-galereya/category/86-vseukrajinskij-seminar-dlya-regionalnikh-pidrozdiliv-derzhavnoji-migratsijnoji-sluzhbi>
2. Nansen Passport [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Nansen_passport

3. Гаврушко Ю.Ф. Специфіка юридичних механізмів держав ЄС у регулюванні міграційних процесів // Актуальні аспекти європейського права в контексті розширення Європейського Союзу. – Київ: Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2014. – С. 103-107.

4. Гончаренко О.А. Принципи міжнародно-правового статусу біженців // Пробл. законності: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В. Я. Тацій. – Харків: Нац. юрид. акад. України, 2004. – Вип. 65. – С. 187-194.

5. Гудвин-Гилл Г.С. Статус беженца в международном праве / Г.С. Гудвин-Гилл. – М., 1997. – 214 с.

6. Качур О. А. Щодо правового статусу біженців в Україні // Проблеми розвитку юридичної науки у новому столітті: Тези наук. доповідей та повідомлень учасників наук. конференцій молодих учених (м. Харків, 25-26 грудня 2002 р.). – Харків: Нац. юрид. акад. України, 2003. – С. 31-33.